

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СУРОГАТНОГО МАТЕРИНСТВА В УКРАЇНІ

*Кондрич Т.В.
студентка 2-го курсу юридичного факультету
ДВНЗ «УжНУ»*

Актуальність даної теми полягає в тому, що на сьогоднішній день гостро постала проблема щодо правового регулювання питання методів лікування безпліддя. Хоч Україна – країна з найбільш ліберальним законодавством, що регулює таку методику допоміжних репродуктивних технологій, як сурогатне материнство, але єдиного нормативного акта, який би містив усі аспекти та механізми реалізації сурогатного материнства в українському законодавстві нема.

Мета моєї роботи - висвітлити тему законодавчого регулювання суспільних відносин, пов'язаних із застосуванням такої репродуктивної технології, як сурогатне материнство; окреслити перспективи нормативного закріплення в майбутньому.

Реалізація поставленої мети передбачає виконання таких завдань: забезпечити охорону та правове регулювання сурогатного материнства в Україні; запропонувати спеціальний законопроект, який би виступив основним засобом правового регулювання відносин учасників програми сурогатного материнства; закріпити поняття «сурогатне материнство» та механізм реалізації.

Правове регулювання відносин сурогатного материнства здійснюється Цивільним кодексом, положенням Сімейного кодексу України, Наказом Міністерства юстиції України від 18 жовтня 2000 р. №52/5, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 18 жовтня 2000 р. за № 719/4940 «Про затвердження Правил реєстрації актів громадянського стану в Україні» та Наказу Міністерства охорони здоров'я України № 24 від 4 лютого 1997 р., зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 3 березня 1997 р. за № 58/1862,

«Про затвердження Умов та порядку застосування штучного запліднення та імплантації ембріона(ембріонів)та методів їх проведення».

Законодавче закріплення в Україні сурогатне материнство отримало у 2002 році у статті 123 Сімейного кодексу України щодо визначення походження дитини, народженою жінкою, в організм якої було імплантовано ембріон людини, зачатий подружжям. Батьками дитини визнається це подружжя [1,855]. При чому відповідно до Правил державної реєстрації актів цивільного стану, затверджених Міністерством юстиції України 18.10.2000р. (у редакції 2007 року), при реєстрації народження дитини вимагається доведення наявності генетичної спорідненості хоча б з одним із членів подружжя (матір'ю чи батьком)[4]. Тобто зародок, що імплантується в організм сурогатної матері може бути зачатий за допомогою донорської сперми або ооциту. При цьому донором ооциту не може бути сурогатна мати, як це буває при так званому «традиційному» сурогатному материнстві, коли сурогатна мати виношує генетично рідну їй дитину, а потім передає її на всиновлення.

На сьогоднішній день не існує жодних обмежень для іноземних громадян. У зв'язку з тим, що не всі країни визнають сурогатне материнство, виникають проблеми виїзду іноземців із дитиною до місця свого проживання. Так, наприклад, за канадським національним законодавством у разі народження дитини сурогатною матір'ю, потребується підтвердження факту батьківства у державі, де відбулося запліднення, рішенням національного суду, а також потрібний дозвіл суду на виїзд за межі України. Таке рішення було прийняте Шевченківським районним судом м. Запоріжжя у грудні 2010 року.

Також широкого розголосу набула справа громадян Франції, які намагалися вивести дітей, народжених сурогатною матір'ю, приховавши їх від паспортного-митного контролю. Так, 23 січня 2011 року у одному з пологових будинків міста Києва сурогатною матір'ю було народжено двоє дівчат. Після народження дітей їм було видано свідоцтво про народження, після чого генетичні батьки звернулися до посольства Франції в Україні з метою оформлення необхідних документів для вивезення дітей у Францію та надання їм французького громадянства. Проте посольство їм відмовило, оскільки сурогатне материнство у Франції заборонено.[7,5]

У зв'язку із такими колізіями та з метою недопущення порушення прав дитини, народженої сурогатною матір'ю для іноземних громадян, пропонується прийняти зміни до Сімейного кодексу України та Закону України «Про Основи законодавства про охорону здоров'я» та заборонити застосування програми сурогатного материнства до іноземних громадян, законодавство країн яких забороняють сурогатне материнство. Законопроект №8282 (автори народні депутати К. Ковалевська та Ю. Лук'янова) був прийнятий у першому читанні Верховною Радою України.

На сучасному етапі у Верховній Раді України зареєстровано декілька законопроектів, що стосуються сурогатного материнства.

1. Проект закону «Про внесення змін до ст. 123 Сімейного кодексу України (щодо визначення батьків дитини, народженої в результаті

застосування допоміжних репродуктивних технологій)» № 8212 від 10.03.2011 року, внесений народним депутатом України К.Є. Лук'яною.

Цей законопроект передбачає внесення до ч. 2 ст. 123 Сімейного кодексу України змін, а саме: після слів «зачатого подружжям» доповнити словами «чоловіком та жінкою». Виходячи із практики в наявній сфері, можна зробити висновок, що прийняття цього законопроекту надасть можливість парам, що не перебувають у зареєстрованому шлюбі, користуватися послугами сурогатного материнства, адже існуюча редакція зазначеної статті таку можливість надає виключно подружнім парам.

2. Проект закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо обмежень у використанні допоміжних репродуктивних технологій)» № 8282 від 23.03.2011 р., внесений народним депутатом України К.Є. Лук'яною.

У зазначеному законопроекті пропонується ввести заборону на використання іноземцями та особами без громадянства допоміжних репродуктивних технологій (сурогатне материнство є одним із видів). Цей законопроект є досить суперечливим, оскільки не відповідає деяким статтям, зокрема: ст. 22 Конституції України, згідно з якою конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані та при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод; ст. 49 Конституції України, відповідно до якої кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування; ст. 10 Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства», у якій зазначено, що іноземці та особи без громадянства, які постійно проживають в Україні, а також яким надано статус біженця в Україні, користуються медичною допомогою на рівні з її громадянами.

3. Проект закону «Про допоміжне материнство» № 8703 від 17.06.2011 року, внесений народними депутатами України І.О. Рибаківим, Р.М. Сорочинською-Кириленко, В.В. Каплієнко, В.Г. Камчатним, П.П. Гасюк.

Даний законопроект зареєстровано у Верховній Раді України порівняно недавно. Законодавець пропонує, зокрема, розширити коло осіб, які мають право скористатися послугами допоміжної (сурогатної) матері: це пара, що не є подружжям, самотня жінка або самотній чоловік. Пропонується ввести так звані соціальні показання до сурогатного материнства: це бажання жінки, яка не перебуває у шлюбі, стати матір'ю або бажання чоловіка, що не перебуває у шлюбі, стати батьком. Також запропоновано поділити допоміжне материнство на державне та приватне. Державне допоміжне материнство буде фінансуватися за рахунок державного бюджету і скористатися ним зможуть для народження першої дитини жінки віком від 17 до 40 років, які є громадянками України та за медичними показниками не можуть самостійно народити дитину. Приватне допоміжне материнство фінансується за власні кошти. Закріплюється походження дитини, яка народилась у результаті сурогатного материнства, у разі якщо в програмі було використано донорські біологічні матеріали (яйцеклітини, сперму).

Отже, цей законопроект спрямований нормативно закріпити чимало питань допоміжного (сурогатного) материнства, але при цьому залишається досить суперечливою пропозиція введення соціальних показань, адже допоміжне (сурогатне) материнство є одним із методів лікування безпліддя. Крім того, у законопроекті не приділено належної уваги оформленню правовідносин учасників допоміжного (сурогатного) материнства, як державного, так і приватного, їх правовому захисту.

На мою думку, законопроект «Про допоміжне материнство» має право на життя, оскільки регулює досить широке коло аспектів програми сурогатного материнства. Пропоную внести зміни до ст.1 щодо поняття «допоміжна мати (сурогатна)», а саме, - це фізично здорова повнолітня дієздатна жінка, у якої наявна власна здорова дитина, яка дає добровільну письмово оформлену згоду на виношування та народження дитини, з метою подальшої передачі подружжю за певну плату або безоплатно, та має відсутність медичних протипоказань.

Отже, можна зробити висновки, що національне законодавство України не містить спеціального закону щодо захисту репродуктивних прав людини, а загальні законодавчі нормативні акти не можуть вирішити всіх питань щодо сурогатного материнства. Відсутність належного правового регулювання відносин сурогатної матері та подружжя, а також неврегульованість суттєвих умов договору може призвести до порушень прав як біологічних батьків, так і сурогатної матері. Тому постає питання щодо необхідності прийняття такого закону, у якому б ці аспекти вирішувалися відповідно до існуючих нормативних актів з метою запобігання зазначених наслідків. Також варто захистити майнові та немайнові права й законні інтереси осіб, які беруть участь у програмі сурогатного материнства за допомогою застосування індивідуальних юридичних засобів та механізмів.

*Науковий керівник
– Ст. викл. Грін О.О.*

Список використаної літератури:

1. Сімейний кодекс України : наук.-практ. комент. / за ред. І. В. Жилінкової. — Х. : Ксилон, 2008. — 855 с
2. Про схвалення Концепції Державної програми “Репродуктивне здоров'я нації на 2006-2015 роки” : розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 квіт. 2006 р. № 244-р // Офіційний вісник України. — 2006. — 17 трав., № 18. — С 67. — Ст. 1352.
3. Інструкція про порядок застосування допоміжних репродуктивних технологій : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 23 груд. 2008 р. № 771, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 20 берез. 2009 р. № 263/16279 // Офіційний вісник України. — 2009. — № 24. — Ст. 153.
4. Правил державної реєстрації актів цивільного стану, затверджених Міністерством юстиції України 18.10.2000р.

5. Міхеєва К. Правові аспекти визначення соціального материнства та батьківства // Юридична газета. — 2003. — 25 листоп.

6. Москалюк В. Ю. Право на материнство (батьківство) за Сімейним кодексом України // Наукові засади та практика застосування нового Сімейного кодексу України : зб. наук. пр. за матеріалами “круглого столу”. Київ, 25 трав. 2006 р. — X., 2007.

7. Свитнев К.Н. Вспомогательные репродуктивные технологии: правовые коллизии.

8. Франчук С. Юридичні та етичні аспекти репродуктивної медицини // Юридична газета. — 2007. — 13 груд.